

MUSA Aleyhisselam

İÇİNDEKİLER

1) Kur'an kıssaları.....	2
2) Azgın bir tip „Firavun“	2
3) Güçlü ve güvenilir adam „Musa Aleyhisselâm“.....	3
4) Musa'nın kazası, Medyen'e kaçıışı ve Evlenmesi.....	3
5) Bilge Kul ve Musa.....	3
6) Medyen'den dönüş, Firavun'a gidiş.....	4
7) Musibetler, Sabır ve Mısır'dan Çıkış.....	5
8) Çöle hicret, ihsanlar ve imtihanlar.....	5
9) Yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşma cezası.....	6
10) Bakara Olayı.....	6
11) Kıssadan hisse.....	6

21.04.2015 Mülheim an der Ruhr

Derleyen ve hazırlayan: Şükür Kandemir

1. Kur'an kıssaları

*Sana bu Kur'an'ı vahyemekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz.
Hâlbuki daha önce sen bunlardan habersiz idin. (Diyanet İşleri Meali, Yusuf 12/3)*

Kur'ân-ı Kerim farklı konuları içermektedir. Bunlar içinde yer alan kıssalar, insanın geçmişi, içinde yaşadığı zamanı ve geleceği hakkında karar vermesine yardımcı olur. İnsan, kıssalarda tasvir edilen olaylarla kendini ve içinde yaşadığı toplumu sorgulama imkanı bulabilir¹⁾. Kur'an bir ruhban sınıf aracılığıyla anlaşılabilir veya anlaşılacak bir kitap olarak değil bizatihi çiftçiden, bilgine, tacirden, doktora kadar toplumdaki her bireyin anlaması gereken bir kitap olması hasebiyle olayların hemen anlaşılacağı ve bunlardan dersler çıkarılmasını hedeflemektedir. Kur'an kıssaları²⁾ motamot olarak tarihsel düzlemde ele almamaktadır. Yani olayı baştan sonuna kadar tarihsel anlamda kronolojik olarak sıralı bir şekilde sunmamaktadır. Kur'an, hadiseler oluştuğunda, istekler olduğunda, soru sorulduğunda ve de ortamla ilgili olarak nazil olması sebebiyle kıssalarını, bölümler halinde beyan etmiştir³⁾.

2. Azgın bir tip „Firavun“

*İman eden bir topluluk için Musa'nın ve Firavun'un haberinden
(bir kısmını) gerçek olarak sana okuyacağız. (Ahmet Varol Meali, Kasas 28/3)*

Hız. Yakûb'un neslinden gelen kavme İsrailoğulları denilir (Meryem 19/58)⁴⁾. Bu kavim Hz. Musa'dan önce Filistin'e yerleşmiştir. İsrâiloğullarından Mısır'a ilk yerleşen Hz. Yusuf'tur. İsrâiloğulları, ataları Hz. İbrahim'den beri tevhid akidesine sahip müslüman bir neslin torunuydular (Bakara 2/132-133). Musa'nın doğduğu zaman Mısır'ı yöneten kişi Firavun'dur⁵⁾. Birçok âyette Firavun'un ailesi (âl-i Fir'avn), avnesi (mele'), kavmi ve askerleriyle (cünûd) birlikte anılması onun tek bir kişi olmaktan ziyade bir sembol olarak takdim edildiğini göstermektedir (Bakara 2/49-50). Kur'an, Musa ile ilişkisi nedeniyle sık sık andığı Firavun'un kimliğinden söz etmez. Kimlikler üzerinde durmayarak ilâhî mesaj karşısında yer alan evrensel Firavun tipinin özelliklerini vurgular.

Firavun⁶⁾, soykırım ve katliam yapan (Kasas 28/4), halka korku salan ve diktatörlük taslayan (Yunus 10/83), ilâhlık iddiasında bulunan (Naziat 79/23-24), büyüden ve büyücülerden medet uman (Şuarâ 26/40,42), halkını küçümseyen (Zuhruf 43/52-54), ayetlerle alay eden (Zuhruf 43/46-47), yaptığı iyilikleri başa kakan (Şuarâ 26/18) azgın bir kimsedir (Tâhâ 20/24). Sözünde durmayan, sağlam bir karaktere sahip olmaktan uzak bir şahsiyettir (A'râf 7/134). Nefsini ilâh edinmiştir ve onun yolunda her şeyi kurban etmeye hazırdır. Zorbadır, İsrâiloğullarını büyük zulümlere mâruz bırakır (Bakara 2/49), kendisini rab olarak görmekte ve ilâhlık iddiasına karşı çıkan her akıl sahibini yok etmeye çalışmaktadır (A'râf 7/123-124). Halkını doğru yola ilettiğini iddia eder (Mu'min 40/29). Otoritesini sarsacak en ufak harekete bile tahammülü yoktur (Şuarâ 26/29). Firavun, Musa'nın getirdiği ayetlerin Göklerin ve Yerin Rabbin'den geldiğini çok iyi bilmektedir (İsra 17/102). Yani Firavun için mesele iman etmek değil; bu işin kendisinden izin alınmadan yapılmaya kalkışılmasıdır (Araf 7/123). Firavun kendisini ülkenin mutlak sahibi olarak görür (Zuhruf 43/51)⁷⁾. Halkı ardından sürükleyebilmek için onları aptallaştırır (Zuhruf 43/54)⁸⁾. Kur'an'da Firavun'dan "kazıklar sahibi (zü'l-evtâd)" (Feer 89/10) diye de söz edilmektedir⁹⁾.

Firavun'un yanında iki azgından daha bahsedilir (Ankebut 29/39). Bunlardan biri zengin ve sistemin mali ayağını temsil eden Kârûn (Kasas 28/76-82). Diğerisi ise, Firavun'un ve sisteminin ayakta kalması için var gücüyle mücadele eden veziri Hâmân¹⁰⁾ (Kasas 28/38). Hz. Musa'nın karşısındaki Firavun, Hâmân ve Kârûn, birer tarihi şahsiyet olmanın yanında, birer sembol olarak da anlatılır. Bu bakımdan, onların uzantılarını bugünün dünyasında bulmamız; hatta kendi nefis ve hevâmıza işaretler çıkarmamız bile mümkündür¹¹⁾.

3. Güçlü ve güvenilir adam „Musa Aleyhisselâm“

Kitapta Musa'yı da an. Şüphesiz ki o, (Tevhîd Dininde) samimi ve katıksız İdi ve o bir resul bir nebî İdi. (Celal Yıldırım Meali, Meryem 19/51)

Kur'ân-ı Kerîm, Mısır'ın ve İsrâiloğulları'nın durumunu naklederken Firavun'un halkını çeşitli zümrelere böldüğünü¹²⁾, bir kısmını güçsüz bulup baskı ve zulüm yaptığını, erkek çocuklarını öldürüp kız çocuklarını sağ bıraktığını bildirmektedir (Bakara 2/49; A'râf 7/141; İbrâhîm 14/6; Kasas 28/4). Hz. Musa böyle bir ortamda, ezilen zümrenin bir üyesi olarak dünyaya geldi. Allah zayıf düşürülenlere lutfunda bulunmak, onları önderler yapmak ve zâlimlerin mirasçısı, o yerlerin hâkimleri durumuna getirmek istiyordu (Kasas 28/5-6)¹³⁾. Mûsâ dünyaya geldiğinde annesine çocuğunu emzirmesi, endişelendiği takdirde onu bir sandığa koyarak nehre bırakması ve kaygılanmaması bildirilerek; oğlunun kendisine geri getirileceği ve ileride elçilerden olacağı müjdelendir¹⁴⁾. Annesi onu daha fazla gizleyemeyeceğini anlayınca söyleneni yapar ve çocuğu bir sandık içinde nehre bırakır, Mûsâ'nın ablasına da kardeşinin âkıbetini uzaktan gözlemesini söyler. Firavun'un ailesi onu nehirde bulup alır; Firavun'un karısı¹⁵⁾ öldürülmemesini, evlât edinilmesini ister. Mûsâ, Mısırlı hiçbir sütanneyi kabul etmeyince ablası ona bir sütanne bulmayı teklif eder, böylece Mûsâ tekrar annesine kavuşur (Tâhâ 20/38-40; Kasas 28/7-13). Mûsâ ilâhî nezaret altında yetiştirilmiş, gençlik çağına gelip olgunlaşınca kendisine hikmet ve ilim verilmiştir (Tâhâ 20/39; Kasas 28/14).

Hz. Mûsâ hem resul hem nebîdir¹⁶⁾, ihlâs sahibidir (Meryem 19/51). Allah'ın risâletleriyle ve sözleriyle insanlar arasında seçkin kılınmıştır (A'râf 7/144; Tâhâ 20/13,41). Allah'a, fisılâşan kimse kadar yaklaşma şerefine nâil olmuştur (Meryem 19/52). Allah tarafından ona sevgi verilmiştir (Tâhâ 20/39). Allah katında şerefli biridir (Ahzâb 33/69). Güçlü ve güvenilirdir (Kasas 28/26; Duhân 44/17-18). Mümin kullardandır (Sâffât 37/121-122). Mûsâ'ya kitap, furkan, suhuf, elvâh verilmiştir¹⁷⁾ (Bakara 2/53; Enbiyâ 21/48; Necm 53/36-37; A'lâ 87/19; Arâf 7/154). Mûsâ'da muhatapları tarafından insanları babalarının dininden döndürdüğü için kınanmış (Yûnus 10/78), sihirbazlıkla itham edilmiştir (Kasas 28/48).

4. Musa'nın kazası, Medyen'e kaçıışı ve Evlenmesi

Rabbim, ben kendime zulmettim, Beni bağışla dedi. Allah da onu bağışladı. Nitekim O, bağışlayan ve merhamet edendir. (Şaban Piriş Meali, Kasas 28/16)

Hz. Mûsâ bir Mısırlı (Kıpti) ile kavga eden İbrânî'ye¹⁸⁾ yardım ederken Mısırlı'nın ölümüne sebep olur. Pişman olarak affedilmesini diler ve Allah da onu affeder. Bir gün sonra başka bir Mısırlı ile kavga eden İbrânî'nin tekrar kendisinden yardım istemesi üzerine Mûsâ ona haksız olduğunu söyleyince bu defa Mûsâ'nın bir adam öldürdüğünü açığa vurur. Mısır'ın ileri gelenleri Mûsâ'yı öldürmek için plan yapar. Bunu haber alan Mûsâ oradan kaçar ve Medyen'e¹⁹⁾ gider. Medyen suyunda iki kıza hayvanlarını sulamada yardımcı olur. Kızların babası²⁰⁾ Mûsâ'yı çağırıp başından geçenleri dinler, ona emniyette olduğunu ve sekiz yıl çalışması karşılığında kızlarından biriyle evlenebileceğini söyler. Mûsâ bu teklifi kabul eder ve orada kalır (Tâhâ 20/40; Kasas 28/15-28).

5. Bilge Kul ve Musa

Musa ona: Sana öğretilenden, bana, doğruyu bulmama yardım edecek bir bilgi öğretmen için sana tabi olayım mı? dedi. (Diyanet Vakfı Meali, Kehf 18/66)

Kehf suresinin 60-82. ayetleri arasına alatılanlar Musa'nın Bilge kul ile Medyen ile Tur dağı arasındaki bir dönemde yaşanmış olabilir. Bu olay peygamberlik görevinden önce mi yoksa sonra mı olduğu sorusu vardır. "Kendisine İlim ve Rahmet verilen kullardan bir kul" diye geçen şahsın ne adı ne de mahiyeti bilinmemektedir. 'Kul'(abd) kelimesi Kur'an'da insanların yanı sıra cinler (Zâriyât 51/56), melekler (Zuhrûf 43/19) ve hatta diğer varlıklar (A'râf 7/194) için kullanılır. Kıssadan çıkarılması gereken

derslerin özeti şudur: “İnsanın, sahip olduğu ilimle övünmemesi, kendince hoş olmayan şeyi hemen yadsımaması ve zâhırde kötü gibi gözüken bir fenomende kendisinin bilmediği gizli bir incelik olabileceğini düşünmesi, sürekli olarak bilgi öğrenmesi, öğreticisine ya da öğretmenine karşı alçakgönüllü ve hürmetkar olması, söylediği sözlerde edebe riayet etmesi, hata yapan kişinin hatasına dikkat çekmesi, hatada ısrar edinceye kadar onu affetmesi ve ancak ısrardan sonra onunla ilişkisini kesmesidir.”²¹⁾

6. Medyen'den dönüş, Firavun'a gidiş

*Sen ve kardeşin, âyetlerimle gidin; Beni anmaktan geri kalmayın.
(Ümit Şimşek Meali, Tâhâ 20/42)*

Hız. Mûsâ, süresini tamamlayınca ailesiyle birlikte Medyen’den ayrılır. Tûr civarına²²⁾ geldiğinde dağda ateş görür²³⁾ Oradan haber veya bir ateş parçası almak için yaklaştığında vadinin sağ tarafından²⁴⁾ gelen bir sesle²⁵⁾ kendisine ayakkabılarını çıkarması emredilir²⁶⁾ ve peygamberlikle seçildiği bildirilir (Neml 27/7-9; Kasas 28/29-30 ; Tâhâ 20/9-30; Araf 7/144). Musaya asâ²⁷⁾ ve beyaz el (yed-i beyzâ)²⁸⁾ ayetleri/mucizesi²⁹⁾ verilir. Bu iki ayet ile toplam dokuz ayet (Neml 27/10-14; Isra 17/101; Araf 7/133), Firavun ve adamlarına karşı Mûsâ’nın haklı ve yetkili olduğunu göstermek üzere Allah tarafından verilmiştir³⁰⁾ (Kasas 28/31-32 ; Tâhâ 20/17-24; Araf 7/107-108). Firavun gibi günahkâr, büyüklük taslayan (Yûnus 10/75), yoldan çıkmış bir fâsık (Kasas 28/32), zâlim (Kasas 28/38) ve tanrılık iddia edecek kadar azgın (Nâziât 79/24; Tahrim 66/11) bir müşrik ile mücadele etme görevi Mûsâ’ya verildi. Mûsâ’nın isteği ile kardeşi Hârûn da tevhid mücadelesinde kendisine yardım etmek üzere görevlendirildi³¹⁾ (Tâhâ 20/25-36; Kasas 28/32-35). Mûsâ, Firavun ile karşılaşmaktan endişe duyuyordu. Çünkü o, daha önce Firavun’un memleketi olan Mısır’da bir adamın ölümüne sebep olmuştu. Durumun ciddiyetinin farkına varan Mûsâ şehri terketmişti ve Medyen’e gitmişti (Kasas 28/15-28). Bu olaydan dolayı, Mûsâ, Firavun’a tevhid dâvetini götürmekten çekiniyordu. Çünkü onun kendilerine karşı taşkınlık etmesinden korkuyordu. Fakat Allah şöyle buyurdu :
"Korkmayın; Ben sizinle beraberim, iştirim ve görürüm." (Tâhâ 20/45-46).

Hız. Mûsâ, Hız. Hârûn ile birlikte Mısır’a dönerek Firavun’a Allah’ın elçileri olduklarını bildirip ondan İsrâiloğulları’nı kendileriyle beraber göndermesini isteyince Firavun şöyle der: “Biz seni çocukken himayemize alıp büyütmedik mi? Hayatının birçok yılını aramızda geçirmedin mi? Sonunda o yaptığın işi de (adam öldürmeyi) yaptın! Sen nankörün birisin!” Hız. Mûsâ o işi bilmeden yaptığını, korkunca da kaçtığını söyler (Şuara 26/18, Duhan 44/18, Tâhâ 20/47). Firavun, inkâr ettiği gibi Mûsâ’nın tanrısına çıkmak için Hâmân’dan bir kule yapmasını ister (Mû’min 40/36-37, Kasas 28/38), ayrıca kendisini tanı kabul etmezse onu hapsedeceğini Mûsâ’ya bildirir (Şuara 26/29). Mûsâ Firavun’a, Allah’ın elçisi olduğunu söyler. Ona asâ³²⁾ ve beyaz el³³⁾ ayetlerini/mucizelerini gösterir. Bunun üzerine Firavun Mısır’ın önde gelen sihirbazlarını toplar³⁴⁾. Kur’ân sonrasını şöyle anlatır: *Sihirbazlar Firavun’a geldiler. “Galip gelenler biz olursak mutlaka bize bir mükâfat vardır, değil mi?” dediler. “Evet” dedi (Firavun), “Üstelik o zaman benim yakınlarımdan olacaksınız.”*³⁵⁾ (Araf 7/113-114). Sonunda Mûsâ’nın asâsı sihirbazların oyuncaklarını yutar³⁶⁾. Böylece gerçek ortaya çıkar ve onların yaptıkları boşa gider. Sihirbazlar Allah’a iman edince Firavun tarafından cezalandırılırlar³⁷⁾. Firavun’un adamları, kendilerine elçi olarak gelen iki kardeşe sihirbaz demişlerdi³⁸⁾. Onların temel görevi tebliğ, temel özellikleri ise Açık ve düzgün konuşmalarıdır. Zaten mağlup olan sihirbazlar, o ikisinin kendilerine illüzyon gösterdiğini değil de, tevhidi ilettiklerini açıkça dile getirmişlerdir. Sihirbazlar, işin sonunda bunun, kendilerinin çok iyi bildikleri gözbağcılık olduğunu değil aksine ilahi Kanıt olduğunu, “Biz Musa ve Harun’un Rabbi’ne inandık” diyerek ifade etmişlerdir.³⁹⁾ (Tâhâ 20/47-76; Şuara 26/16-51; A’raf 7/104-126; Kasas 28/36-37; Duhân 44/17-21).

7. Musibetler, Sabır ve Mısır'dan Çıkış

Firavun ve askerleri, ülkede haksız yere büyüklük tasladılar. Gerçekten bize döndürülmeyeceklerini sandılar. (Bayraktar Bayraklı Meali, Kasas 28/39)

Musa, Firavun ve çevresindekilerine hakkı getirdiğinde, “Onunla beraber iman edenlerin kızlarını sağ bırakıp oğullarını öldürün” dediler. Fakat kâfirlerin hilesi boşa çıkmaya mahkûmdu. (Mü'min 40/25). Firavun ve çevresindekilerin işkence yapmasından korkmalarından dolayı kavminden Musa'ya çok küçük bir grubun dışında inanan olmadı⁴⁰). Çünkü Firavun o yerde hakimdi ve O, aşırı gidenlerdendi. Musa: „Ey Kavmim, Allah'a inanıyorsanız ve teslim olmuşsanız O'na güvenin“ dedi. Onlar da şöyle dediler: “Biz yalnız Allah'a tevekkül ettik. Ey Rabbimiz, bizi zalimler topluluğunun baskı ve şiddetine maruz bırakma!” Rahmetinle bizi kafirlerden kurtar, dediler. Musa'ya ve kardeşine: "Kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın ve evlerinizi ibadethane edinip namaz kılın⁴¹). Mü'minleri müjdele!" diye vahyettik. Musa: “Rabbimiz, doğrusu sen Firavun'a ve çevresine zinetler ve dünya hayatında mallar verdin. Rabbimiz, senin yolundan saptırsınlar diye mi? Rabbimiz, mallarını yok et, kalplerini sık; Çünkü onlar can yakıcı azabı görmedikçe inanmazlar“ dedi. Allah: „İkinizin duası da kabul olundu, dürüst hareket edin; bilmeyenlerin yoluna asla uymayın“ dedi. (Yunus 10/83-89)

Firavun küfründe ısrar eder, İsrâiloğulları'na baskı ve zulüm daha da artar (A'râf 7/127; Gâfir 40/23-25). Firavun ve Mısır halkına musibetler geldiğinde onlar Mûsâ'ya İsrâiloğulları'nı salıvereceklerini söyler, fakat azap kalktığında sözlerinden dönerler (A'râf 7/130-135). İsrailoğulları'nın Mısır'da yaşamaları gereken sınav ve tecrübelerden, Firavun ve yandaşlarının onlara çektiği sıkıntılardan sonra⁴²), bir gece vakti Mûsâ'ya yola çıkması emredilir, Firavun ve adamları da zulmetmek ve saldırmak için güneş doğarken onların peşine düşer⁴³). Mûsâ İsrâiloğulları ile denizi geçer, ancak Firavun ile askerleri boğulur⁴⁴). (Şuarâ 26/52-66; Tâhâ 20/77-78; Yûnus 10/90; Bakara 2/50; A'râf 7/136; Enfâl 8/54; İsrâ 17/103; Kasas 28/40; Duhân 44/23; Zâriyât 51/40). Peygamberlerini yalanlamaları ve Allah'ın mesajını umursamamaları sebebiyle Firavun ve adamları helâk edilirler. Böylece Allah hor görülüp ezilmekte olan İsrailoğullarını sabırlarından dolayı yeryüzünün, bereketle donatılmış doğusuna ve batısına mirasçı yapar. (Araf 7/136-137; Ankebût 29/39).

8. Çöle hicret, ihsanlar ve imtihanlar

İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece «İman ettik» demeleriyle bırakılıvereceklerini mi sandılar? (Diyanet Vakfı Meali, Ankebüt 29/2)

İsrailoğullarını Firavun'un esaretinden kurtaran, Allah; daha sonra onları vaat ettiği kutsal topraklara⁴⁵) yönlendirir (İsra 17/104; A'râf 7/137, Mâide 5/21). Böylece Musa'nın çöle⁴⁶) hicreti de başlamış olur. İsrailoğulları denizi geçtikten sonra puta tapan bir kavme rastlar, Musa'dan onların tanrıları gibi bir tanrı yapmasını isterler (A'râf 7/138-140)⁴⁷). Musa onların teklifini reddeder ve onları cehaletle suçlar⁴⁸). İsrâiloğulları Mûsâ'nın önderliğinde Tûr'a gelir. Otuz ve on gecelik bir süreyle dağa çağrılan Mûsâ⁴⁹) yerine Hârûn'u bırakarak dağa çıkar. Musa Rabbini görmek istediğini söyleyince dağa bakması emredilir, dağ paramparça olur⁵⁰). Daha sonra Mûsâ'ya ilâhî emirleri içeren levhalar verilir (A'râf 7/141-145). Allah'ın, Mûsâ'ya kavminin Sâmirî⁵¹) tarafından saptırıldığını haber vermesi üzerine Mûsâ halkının yanına gelerek verdikleri sözden⁵²) neden dönüp altın buzağıyı⁵³) ilâh⁵⁴) edindiklerini sormuş, onlar da bu işin sorumlusu olarak Sâmirî'yi göstermiştir⁵⁵). Kavminin bir buzağı yapıp ona taptığını gören Mûsâ öfkelenerek levhaları yere atar ve Hârûn'u hırpalar (Taha 20/83-99, A'râf 7/148-152)⁵⁶). Hz. Musa, bozgunculuk yapan Samiriyi toplumdan koparıp yalnız başına bırakmayı uygun bulur ve altın buzağıyı parçalayıp suya atar (Taha 20/97-98). Ardından kavminden seçtiği yetmiş kişiyle⁵⁷) tövbe eder⁵⁸) (Bakara 2/54; A'râf 7/154-156). İsrailoğulları çıktıkları uzun yolculukta çölden geçerken hem sınanırlar⁵⁹) hem de Allah'ın çeşitli ihsanlarına uğrarlar. Onlara Güneşin yakıcı sıcaklığından korusun diye gölge veren bulutlar gönderilir, kısır çöl tabiatında sunulan yiyecek⁶⁰) ve içecek⁶¹) bağışlanır (Bakara 2/57, Duhan 44/33, Araf 7/160, Taha 20/80). Ama kölelikten kurtulanlar “tek çeşit yemeğe” katlanamayacaklarını söyler. Mısır'daki

efendileri Firavun'un çok çeşitli yemeklerinden istiyorlar. Yerin bitirdiği çeşitlerden; yeşillik, kabak, sarımsak, mercimek, soğan vs. istiyorlar⁶²). Mûsâ da, "Daha iyi olanı daha değersiz olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? İnin şehre, orada istediğiniz var" diye cevap veriyor⁶³). (Bakara 2/60-61).

9. Yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşma cezası

Kim de kendisine doğru yol belli olduktan sonra Elçi'ye karşı gelir ve mü'minlerin yolundan başka bir yola uyarsa, onu döndüğü yola yöneltiriz ve cehenneme sokarız. Ne kötü bir gidiş yeridir orası! (Süleyman Ateş Meali, Nisa 4/115)

Allah İsrâiloğulları'nı dîn ve ahlâk dışı yollara sapmaktan korumak için on iki İsrail kabilesinin her birinden bir temsilci/önder seçmesini Hz. Musa'ya emretmişti. Ayrıca kendileriyle beraber olduğunu bildirmek suretiyle onları desteklediğini haber vermiş ve Namaz, Zekât, Resule inanmak ve onları desteklemek, hayatını Allah yolunda feda etmek/adamak gibi davranışları sergiledikleri takdirde günahlarını affedeceğini, kendilerini cennete sokacağını bildirmiş.^(Mâide 5/12). Nihayet Hz. Mûsâ kavminden kendilerine vaad edilen topraklara girmelerini ister, fakat çoğu kabul etmediler⁶⁴); „Orada zorba ve güçlü bir millet var. Onlar oradan çıkmadıkça biz asla giremeyiz. Sen ve Rabbin gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız.” dediler⁶⁵). Bunun üzerine Mûsâ, “Rabbim! Ben kendimden ve kardeşimden başkasına hâkim olamıyorum; bizimle bu yoldan çıkmış toplumun arasında hükümünü ver ” diye yalvardı. Allah, “Öyleyse orası onlara kırk yıl yasaklanmıştır; yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Artık sen, yoldan çıkmış toplum için üzülme” dedi⁶⁶).^(Mâide 5/21-26) ⁶⁷).

10. Bakara⁶⁸ Olayı

...küfürleri sebebiyle kalblerine buzağı sevgisi sinmişti. (Ali Fikri Yavuz Meali, Bakara 2/91)

Allah, içlerinde gizlediklerini açığa çıkarmak ve kendileriyle hesaplaşmaları için İsrâiloğullarını ciddi bir sınava tabi tutmuş ve bir buzağı kesmelerini emretmişti (Bakara 2/67-71). Bu emirde Mısırlılardan görerek benimsedikleri sığır tapma olayının kaldırılması vardı. İsrailoğullarının kendi sorularıyla korktukları başına gelmiştir. Çünkü tarif edilen buzağı tam da taptıkları buzağıya benzemektedir. Allah, bu buzağıyı onlara kestirerek, bu eylemleriyle içlerinde gizledikleri inançlarını yüzleştirme fırsatı sağlamıştır. “Neredeyse bunu yapmayacaklardı”⁶⁹) şeklindeki ifade bu inancın onların içinde ne kadar kök saldığını açıkça göstermektedir⁷⁰).

11. Kıssadan hisse

Ey iman edenler, Musa'ya eziyet edenler gibi olmayın. Nitekim Allah, O'nu onların söylediklerinden temize çıkardı. O, Allah katında değerli bir kimseydi. (Şaban Piriş Meali, Ahzap 33/69)

Her çağın Firavun'u, Tanrı'dan rol çalmaya kalkan sahtekârlardır. O sahtekârların sırtından geçinen bir yığın Firavuncu görürsünüz. Her Firavun'un bir Musa'sı vardır. Günümüzde de değişen bir şey yoktur. Alet değişir, adet değişmez⁷¹). Hz. Musa, prenslikten çobanlığa, imkândan mahrumiyete hicreti öğretti. Hicretin hakkını veren bir çobanın adalet asası, Firavun'un zulüm kırbacını yenerdi. Hz. Musa'nın hicreti, “Sen muhacir olmayı seçersen, denizler sana yol verir, dağlar önünde eğilir, çöller sofranı hazırlar” demektir. Hz. Musa muhacir doğdu, muhacir öldü⁷²). Bu Kıssanın en büyük mesajı; Ey ümmeti Muhammed siz de Müslüman olan ümmeti Musa gibi Yahudileşmeyin. Yani Allah'a verdikleri ahdi, sözü, sözleşmeyi bozanların başına ne gelmiş bakın da ona göre davranın⁷³).

- 1) Bkz. Kur'an-ı Kerim kıssaları ve düşündürdükleri, Remzi KAYA
- 2) "K-s-s" kökünden türeyen kısas kelimesinin (çoğulu kasas) anlam yapısı incelendiğinde kökeninde kesmek, açıklamak, anlatmak, izini sürerek adım adım takip etmek, haber vermek, göğüs, göğüs kemiği, göğsün başı, bir şeyin ortası gibi anlamları taşıdığı görülecektir. (İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, k-s-s maddesi.)
- 3) Cengiz Duman, Araştırmacı-Yazar; <http://kurankissalari.tr.gg/>
- 4) İsrâil, Hz. Yakub'un lakabıdır. "Gece yolculuk yapmak" ve "Allah'ın kulu" anlamına gelmektedir. Hz. Yakub'un 12 oğlu vardı. (bkz. Yusuf suresi)
- 5) Türklerin hükümdarlarına hakan, Bizanslıların krallarına kayzer, İranlılarınkine Kısra denildiği gibi, eski Mısırlılar da krallarına firavun derlerdi. Firavun güneş tanrısı Ra'nın oğlu olarak da kabul ediliyordu. Firavun kelimesi "Büyük Ev" anlamını taşıyor. Kur'an-ı Kerim'de firavun kelimesi sadece Mûsâ dönemindeki Mısır kralını ifade etmekte. Yûsuf devrindeki kral için "rab" ve "melik" kelimelerini kullanır (Yûsuf 12/41-43, 50). „Firavun“ terimi ilk olarak M.Ö. on dördüncü yüzyılda 4. Amenhotep yönetimindeki yeni krallık döneminden itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Hz. Yusuf bu tarihten en az iki yüz yıl önce Hiksoslar döneminde yaşamıştı. (bkz. Firavun ve Genel Özellikleri makalesi, Yrd. Doç. Musa Kazım Gülçür)
- 6) Hiç kimse yaşadığı zaman ve ortamdaki soyutlanamaz. İçinde yaşadığı durum, elinde tuttuğu imkan, sırtını yasladığı güç insanı etkiler. (bkz. Zübeyir Yetik, Firavun s.59)
- 7) Bkz. İhsan Eliaçık, Firavun'u Tanıyalım makalesi. (<http://www.adilmedya.com/firavunu-taniyalim-h30601.haber>)
- 8) Firavunun emrinde çalışan sihirbazlar halkın gözünü boyuyorlardı. Onlara yalanlar söylüyorlardı. Var olanı Yok, Yok olanı Var gibi gösteriyorlardı. İnsanlarda şaşkın olarak onları seyrediyorlardı. (Münib Engin Noyan)
- 9) "Kazıklar " güçlü bir ordu veya sağlam bir mülke işaret olabilir. Nitekim yeryüzünün dengede durmasını sağlayan sabit dağlara da, bu mânayla "evtad / kazıklar" denilmiştir (Nebe 78/7). (bkz. Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Fecri 10)
- 10) Hâmân'dan "kule yapıcısı" olarak söz edilmesi, büyük Mısır piramitlerinin dinsel amacına ve baş rahibin piramitlerin baş mimarı olarak üstlendiği fonksiyona işaret ediyor olabilir. (Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, Kasas 28/6)
- 11) Bkz. Ali Sayı, Kur'an'da Hz. Musa firavun haman ve karun karşısında.
- 12) Halkın Firavunlara karşı tek yumruk, tek yürek haline gelmeleri Firavunların sonu olacaktır. İktidarını koruyabilmesi için tek çare halkını birbirine muhalif çeşitli gruplara, ayırmaktır. Bu partiler birbirleriyle vuruşurlarken Firavunlar yaşayacaklardı. (bkz. Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an, Kasas 4)
- 13) bkz. Ahmed Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri, Musa ve Firavun mad.
- 14) Allah insanlarla üç şekilde konuşmaktadır (Şura 42/51). Vahiy peygamberlere has bir keyfiyet içerir. İlham ise, insanın kalbine gelen ilham (Kasas 28/27; Maide 5/111), meleklerle yapılan ilham (Enfal 8/12), hatta arıya yapılan ilham (Nahl 16/68) gibi daha umumi bir karakter taşır.
- 15) Allah, inananlara da Firavun'un hanımını örnek gösterdi. O şöyle demişti: "Ey Rabbim! Bana katında cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun kötü işinden koru; beni zâlimler topluluğundan kurtar!" (Tahrim 66/11)
- 16) "Nebî" haberi alan, "Rasûl" haberi ulaştıran anlamına gelmektedir. Her Peygamber nebî ve aynı zamanda rasûldür (Meryem 19/51). Her Peygambere Kitap verilmiştir (Bakara 2/213; En'am 6/83-90). Allah, meleklerden, insanlardan ve cinlerden resûller seçer (Hac 22/75; Enam 6/130). Hükümdarın elçisine de Resul der Kur'an (Yusuf 12/50; Neml 27/35). Hz. Muhammed peygamberlerin sonuncusudur (Ahzâb 33/40).
- 17) **Kitap:** Kur'an-ı Kerim'de kitâb kelimesiyle aynı kökten bazı fiiller "yazma" mânası yanında "farz kılma, hükmetme, takdir etme" mânalarında da geçmektedir. Kur'an'da kitap kelimesi başlıca şu anlamlarda kullanıldığı görülür: **1. Vahiy.** Kur'an'da kitap, genel anlamda Allah'ın peygamberlerine indirdiği vahyi ifade ettiği gibi üç ilâhî kitaptan her biri için de kullanılır. **a) Kur'an-ı Kerim** (Bakara 2/2) **b) Tevrat** (tüm İsrâiloğulları'na ve peygamberlerine indirilen Kitapın adı bkz. Maide 5/44, Ali İmran 3/48) **c) İncil** (Meryem 19/30) **2. Amel defteri.** "İnsanların dünyadaki inançlarının ve fiillerinin kaydedildiği yazı, belge" anlamına gelen amel defteri birçok âyette kitap kelimesiyle anılmış (Kehf 18/49). **3. Levh-i mahfûz.** Bütün varlık ve olaylar hakkındaki ilâhî bilgileri, hükümleri ve yasaları kapsayan levh-i mahfûz bazı âyetlerde kitap kelimesiyle de anılmaktadır (Zuhruf 43/4). (bkz. TDV İslâm Ansiklopedisi, İlyas Üzüm, „Kitap“ md.)
Furkan: Hakla bâtılı ayırma, bu ayrılmayı sağlayan Allah'ın koyduğu ölçü, gönderdiği kitap; kurtuluş ve zafer gibi anlamlara gelen bir terim. Sözlükte "iki şeyin arasını ayırmak" mânasına gelen "hakla bâtılı, imanla küfrü, helâl ile haramı ayırıp belirlemek" anlamında kullanıldığı gibi zıt değerlere sahip olan şeylerin birbirinden seçilip ayrılmasını sağlayan ölçüyü de ifade eder. Furkân kelimesi, Kur'an'da yer aldığı yedi âyetten her birindeki konumu dikkate alınarak "Kur'an, Tevrat veya üç büyük kitap, delil, yardım, Mûsâ ve kavminin kurtulması için denizin yarılıp açılması, Bedir zaferi, kurtuluş ve başarı" gibi anlamlarla açıklanmıştır. (bkz. TDV İslâm Ansiklopedisi, İbrahim Çelik, „Furkan“ md.)
Suhuf: Arapça sahîfe kelimesinin çoğuludur. Sahîfe "yayılmış, açılmış şey; üzerine yazı yazılacak veya yazılmış nesne, kâğıt" anlamlarına gelmekte. Kur'an'da suhuf kelimesi önceki peygamberlere Allah tarafından gönderilen kutsal metinleri (Tâhâ 20/133; Necm 53/36-37; A'lâ 87/18-19), Kur'an'ın kendisini (Abese 80/13) ve insanların amellerinin ilâhî kayıtlarını (Tekvîr 81/10) ifade etmek için kullanılmıştır. (bkz. TDV İslâm Ansiklopedisi, Ömer Dumlu, „Suhuf“ md.)

Elvah: Levha'nın çoğul şekli. Hz. Mûsâ'ya Tûr'da verilen ilâhî emir ve öğütleri içeren levhalar (A'râf 7/ 145, 150, 154) bazı âyetlerde kendisine verildiği ifade edilen suhufî (Necm 53/ 36; A'lâ 87/19) eş anlamlı olmaktadır. (bkz. TDV İslâm Ansiklopedisi, Ömer Dumlu, „Suhuf“ md.)

- 18) İbrânî ismi israiloğullarının eski adıdır.
- 19) Suudi Arabistan'ın batısında, Ürdün ve İsrail'in güneyinde
- 20) Kızların babasının Hz. Şuayb olduğu kanaati vardır. Şuayb medyene peygamber olarak gönderilmişti (A'râf 7/85).
- 21) bkz. Dr. Mustafa Öztürk, Bilge Kul-Musa Kıssası ve İslam Kültüründe Hızır Mîtosu ; Beyzâvî, Envâru't-Tenzîl, IV, 133.
- 22) Sina Dağı, Mûsâ Dağı veya Harea Dağı olarak da bilinir. Kur'ân-ı Kerîmde Tûr-i Sîna olarak geçer.
- 23) Ateş zannettiği o ışığın gerçekte ilâhî bir nur olduğunu görmüştür. Allah, nurunu ona ateş olarak gösterdi. Allah dileyen kimseyi nuruna iletir (Nur 24/35). Allah'in nurundan "vahyi ve kitabı" anlamı kastedilmektedir (İbrahim 14/1; Şûra 42/52)
- 24) Kur'an "sağ" tabirini, yönden başka, tarihî süreç içerisinde kazandığı güç, kudret, saadet, hak yön, iyi taraf, bahtiyar taraf gibi mânâlarda da kullanmıştır (http://www.yeniiasya.com.tr/2006/06/08/yazarlar/skosmene.htm)
- 25) Şûrâ 42/51 de vahyin üç şekilde geldiğini öğreniyoruz. Bu üç şekilden biri de: "bir perde arkasından Allah vahy eder." buyruluyor. Allah hiç kimseye yüz yüze konuşmaz ve hiç bir göz Allah'ı göremez (A'raf 7/143). Fakat bir aracıyla konuşacağı, bu aracının bazen bir melek, bazen de melek dışı perde / hicap olabileceğini bildiriyor. Buradaki perde ağaçtır. İlahi vasıflar, Allah'ın zatı gibi mutlak, sonsuzdur. Mutlak ve sonsuz olan, sınırlı ve şarta bağlı olanla, iletişime gireceği zaman mutlaka bir dönüştürme, bir dönüşüm istasyonu, bir çevrim istasyonu gerekir. Burada ağaç adeta sembolik bir biçimde çevrim istasyonu görevi görüyor. (Mustafa İslamoğlu, Tefsirul Kur'an Tevilul Furkan, Kasas 30)
- 26) Bu emir aile, mal, mülk kaygısından kalbini boşalt ve artık kendini tamamen peygamberlik görevine ada anlamında mecazî bir anlam da taşıyor olabilir. (bkz. Mevlana Muhammed Ali, K.Kerim tercümesi ve meali s.593; Hakkı Yılmaz, Tebyin-ul-kuran, Taha 12). Noksan sıfatlardan uzak olan Allah; kutsal yere pabuçla girilmeyeceği, yani öğretim faaliyetine ham benliğinden sıyrılmamanın gerekliliği ve aydınlanma yerinin kutsal olduğunu öğretiyor (bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'an Tefsiri, cilt:12, sayfa 227-233).
- 27) Asâ, gerçek hayatta, güdülenleri bir araya getirme ve yönlendirme aracıdır. Eğer bir sürünün yönetilmesinden söz ediliyorsa, doğal olarak çoban ve onun değneği akla gelir. Ama eğer toplum yönetiminden söz ediliyorsa, o zaman lider ve âsâsı akla gelir. Liderin elindeki asâ, topluma ruh verecek olan yasaların simgesidir. Bu nedenle Arapçada, mecaz olarak yönetilenlere de asâ denmiştir. Bu durumda; peygamber, toplum ve tebliğ bağlamındaki asânın, vahyi simgelediğini düşünmek kaçınılmaz olur. (bkz. Ahmet BAYDAR, "Hel Etâke Hadîsu Musa?" Makalesi)
- 28) Bir önceki tevbe ayeti ile doğrudan alakalı Temiz el, yani pırıl pırıl, ıslıl ıslıl bir el. Tevbe ve istiğfarın sahibini temizleyen niteliğine atıf var. Kasas 28/16. ayetinde Hz. Musa ben zulmettim kendime diyordu. Allah'ım beni affet. İşte burada Musa'nın pırıl pırıl olduğunu, yani eli bir başkasının kanına bulaşmış bir zamanlar. Fakat Allah'a tevbe etmiş, istiğfar etmişse o el pırıl pırıl olmuş bir eldir.
- 29) Mucize, sözlükte "karşı konulmayan, aciz bırakan, olağanüstü" gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an'da mucize terimi gecmez. Kur'an'da "ayet, burhan, beyyine, sultan, hak, furkan, ve delil" tabirleri kullanılmıştır. "Ayat" açık alamet, nişan, belirti, iz, eser ve işaret anlamlarına gelmektedir. Kainat ve icindekilerin hepsi birer ayettir (Bakara 2/164). Kitaplara ve vahiyelere de ayet ifadesi kullanılmıştır (Fussilet 41/3). Kur'an muhatap olarak karşısında sadece yazılı ayetleri değil, olay ayetlerini okuyan bir okuyucu arıyor. (Yusuf 12/105). İnsanlar mucize taleb eder (İsrâ 17/90-94, Enbiya 21/5). Evvelkiler mucizelere inanmaz ve yalanlar (İsra 17/59; Enam 6/7). Sonucu helak ile biten mucizeler (Enbiya 21/6; Mü'min 40/78)
- 30) Firavun ve kavmine bu 9 ayet nedir diye sorulacak olursa, Firavun ve kavmine gelen Tufan, çekirge, haşere, kurbağa ve kan belalara (A'râf 7/133), asanın yılanı dönüşmesi, elinin beyazlaması, (Neml 27/12; Şuarâ 26/32-38) asanın sihirbazların yaptıklarını yutması (Şuarâ 26/32-46) ve denizin yarılmasına (Şuarâ 26/60-66) bir atıf olabileceği gibi, 9 emir de olabilir. Bir hadiste bu dokuz âyet şöyle sıralanmıştır: "Allah'a eş koşmayın. Haksız yere adam öldürmeyin. Zina etmeyin. Faiz yemeyin. Büyü yapmayın. Suçsuz insanı, öldürmesi için sultana teslim etmeyin. İsrâf etmeyin. Namuslu kadınlara iftira atmayın. Savaştan kaçmayın." (Tirmizî, İstizân: 33; Nesâî, Tahrim: 18.) . On emrin cumartesi yasağı dışında kalanları, bütün peygamberlere gönderilen ortak öğretileridir. (En'âm 6/151-153; İsrâ 17/23-39) Tevratta on emir bkz. Çıkış 20/1-17.
- 31) Kardeş kardeşi kıskanmamalı, kardeşindeki farklılığı görebilmeli ve ona göre ondan istifade edebilmelidir. Hz. Ya'kûb'un oğulları câhil olduklarından kardeşleri Yûsuf'u kuyuya atacak kadar kıskandılar. (bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'an Tefsiri, 12/245-252.) Hz. Harun'da vahiy almıştır. "Nuh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere nasıl vahyettiysek sana da öyle vahyettik. Nitekim İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahyetmişizdir. Davud'a da Zebur'u verdik." (Nisa 4/163). „Kuşkusuz biz o Furkan'ı, sakınanlar için bir ışık ve bir öğüt olsun diye Musa'ya ve Harun'a verdik. O sakınanlar, kimsenin görmediği yerde Rablerinden korkarlar ve o Saaten dolayı da titrerler.“ (Enbiyâ 21/48-50). Tevrat tüm İsrâiloğulları'na ve peygamberlerine indirilen Kitapın adıdır. bkz. Maide 5/44, Ali İmran 3/48

- 32) Hz. Musa'nın sadece asâsı vardır. Oysa Mısırlı büyücülerin hem asâları hem de ipleri (hibâl) vardır. İpler, kimi zaman bağlayan, kimi zaman da kurtaran şey olur. Bu, kabileler arasındaki ahit, eman ve misaka nedenle mecaz olarak ip (habl, hibâl) denmiştir. Kur'an, gökten insanlara indirilen kurtarıcı yasaya da, toplumsal sözleşme ve ahit için de ip (habl) tabir etmiştir (Ali İmran 3/103). Bu çağrışımlarla bakıldığında, Mısırlı sihirbazların iplerinin, esir halkı bağlama ve köleleştirme vasıtaları olduğu anlaşılır. (bkz. Ahmet BAYDAR, "Hel Etâke Hadîsu Musa?" Makalesi)
- 33) „El“ güç ve kuvvettir. Halk katında eli olan, kıymeti olandır. Birisinin elini koynuna sokması; kuvvet, kıymet ve mevkiini gizlemesi anlamına gelir. Daha işin başında Hz. Musa'nın, tebliğini yumuşak sözle yapması için uyarıldığı hatırlanırsa, elin koyna sokulmasının da özgürleştirme aşamalarında kazanımların gizlenmesi manasına geldiği anlaşılır. Bundan sonra Hz. Musa'nın eli artık hep beyazdır. Fiziksel olarak değil, bakanlar için beyazdır. Beyaz, hakikatte siyahın ama mecazda karanlığın karşıtıdır. Beyaz, din dilinde aydınlanma simgesidir. İnananların yüzleri ahirette beyaz olacaktır (Ali İmran 3/106). Hz. Musa, başlangıçta yumuşak bir üslup kullanmıştır. Kavmin ruhunda meydana gelen inkılâp sırasında, toplumsal bir fesada öncülük etmemiş ve beklemiştir. Toplum bir ejderha gibi hareketlendiğinde ise, elini Firavun'un ahdinden sıyrılmış ve çıkışı başlatmıştır. Artık İsrailoğulları'nın rehberi, Hz. Musa'nın özgürlüğü simgeleyen beyaz elidir. (bkz. Ahmet BAYDAR, "Hel Etâke Hadîsu Musa?" Makalesi)
- 34) Firavun'un büyücüleri, ülkenin en tanınmış bilginleriydi. Kimya, simya ve fizik gibi bilimleri kullanarak illüzyon yapıyorlardı. Mesela içine cıva doldurulmuş derileri ısınmış bir platforma koyarak hareket eden bir canlı görüntüsü elde ediyorlardı. Millet yutuyor muydu? Yutan yutuyordu. Yutmayan da Firavun'un korkusundan yutmuş görünüyordu. (Mustafa İslamoğlu, Firavun'un büyücüleri makalesi)
- 35) Firavun sizler mukarrabûndansınız. yakınlarınız olacaksınız der. Mukarrabûn ifadesini Rabbimiz de kullanır kulları için (Vâki'a 56/10-11, 88; Mütâffîfîn 83/27-28). Mukarrabûn'un nimetleri sorulmaz. Artık onlar için her şey vardır. Firavun da öyle diyor, Sizin için her kapı açılacaktır. Giremeyeceğiniz bir kapı, elde edemeyeceğiniz bir nimet kalmayacak. Sizler merkezdesiniz, sizler sarayın içindesiniz, Yeter ki siz beni koruyun, yeter ki Mûsâ karşısında, Mûsâ'nın gündeme getirdiği Allah yasaları karşısında benim yasalarımı benim egemenliğimi koruyun ne isterseniz size vereceğim. (bkz. Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an, Araf 114)
- 36) Sihirbazların bu işi istemeyerek Firavunun baskısıyla yapmak zorunda kaldıklarını da anlıyoruz. Zoraki Allah elçisinin karşısına çıkarılan bu insanların hak karşısında hemen iman ettiklerini görüyoruz. Büyücüler, “Seni, bize gelen delillere ve bizi yaratana asla tercih etmeyeceğiz. Yapacağını yap! Senin hükmün ancak bu dünya hayatında geçerlidir. Biz şüphesiz, kendi hatalarımızı ve bize zorla yaptırdığın büyüü bağışlaması için Rabbimize iman ettik. En üstün ve kalıcı olan Allah'tır” dediler. (Taha 20/72-73)
- 37) Kur'an, kitlesel asılmaya ve kitlesel imhaya işaret eden tamamen aynı ifadeleri Firavun'un ağzından müminlere karşı bir tehdit olarak naklede (bkz. 7:124, 20:71 ve 26:49). Firavun, Kur'an'da her zaman kötülüğün ve Allah'ın inkarın tipik örneği olarak tanımlandığından, aynı Kur'an'ın başka bir yerde “Allah'ın düşmanı” olarak vasıflandırdığı bir kişiye izafe ettiği ifadelerin aynısı ile bir ilahî kanunu yürürlüğe koyması düşünülemez. Maide suresi ayet 33 de “öldürülme”, “asilme”, “kesilme” ve “sürülme Allah'a karşı savaş açanlar'ın hak ettikleri cezanın kaçınılmazlığının bir ifadesi. Onların ahlaki yükümlülüklerine düşmanlıkları, bütün dinî/manevî değerlerini kaybetmelerine yol açar; ve sonuçta düşükleri uyumsuzluk ve “sapıklık”, aralarında dünyevî kazanç ve güç uğruna hiç bitmeyen bir çatışmayı teşvik eder; birbirlerinden çok sayıda insan öldürürler ve birbirlerine büyük ölçüde işkence eder ve sakat bırakırlar ve sonuçta bütün bir toplum silinip gider veya Kur'an'ın belirttiği gibi, “yeryüzünden sürülürler.” (Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, Maide 5/33) Çoğu zaman klasik Arapça'da “birinin elini ve ayağını kesmek” deyiimi, “birinin gücünü yok etmek” ile eş anlamlıdır. (bkz. A.g.e.)
- 38) İşte böyle! Onlardan önce herhangi bir resul geldiğinde, mutlaka şöyle dediler: "Ya büyücüdür ya deli." (Zariyat 51/52) “Bu, başkaları tarafından bir şeyler öğretilmiş delinin teki! dediler.” (Duhan 44/14). “Mecnun bir şair için biz tanrılarımızı mı bırakacağız?” (Saffat 37/36). Sen hatırlat, öğüt ver. Rabbinin ni'meti sayesinde sen ne kahinsin, ne de mecnun. (Tur 52/29). İnsan Allah'ın verdiği aklı doğru kullanmadığı sürece ne kadar harikuladeliğe, ne kadar olağanüstüğe gösterirseniz gösterin ikna olmuyor. Çünkü kafasını kullanmıyor. Aklını kullanmayan Allah pislige mahkum edeceğini buyuruyor (Yunus 10/100)
- 39) bkz. Ahmet BAYDAR, "Hel Etâke Hadîsu Musa?" Makalesi
- 40) İman edenler: İsrailoğulları (Yunus 10/85), Firavun'un karısı (Tahrim 66/11), Sihirbazlar (Tâhâ 20/73) ve Firavun ailesinden bir mü'min (Mü'min 40/28)
- 41) Her şeyin bittiği zor ve kor zamanlarda âlemlerin Rabbi mü'minlere nereden başlayacağını söylüyor: Evlerinizden... Evlerin insana istikâmet açısı (kible) kazandırılan bir iman atölyesi olmasını, bir şahsiyet okuluna dönüştürülmesini emrediyor. Allah Rasulü bu Kur'ani ilkeyi Mekke'de Erkam'ın evinde uygulamıştı. (bkz. Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kuran Gerekeçli Meal Tefsir; Yunus 87)
- 42) bkz. Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, Taha 20/77
- 43) Firavun'un ordusu ile İsrailoğullarının, Mısır'ın başkentinde vuruşması doğru olmayacaktı. Şehrin dışına çıkmaları ve bir meydan muharebesi yapmaları gerekiyordu (Bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'an Tefsiri, 12/301-305.)
- 44) İsrailoğulları'nın hangi denizi geçtikleri ya da denizin nasıl yarıldığına dair Kur'an-i kerim'de bir kayıt yoktur. Olaya çok farklı açıklamalar yapılmıştır.

Kitab-i Mukaddes'de: "Musa elini denizin üzerine uzattı. Rab bütün gece güçlü doğu rüzgârıyla suları geri itti, denizi karaya çevirdi. Sular ikiye bölündü, İsraililer kuru toprak üzerinde yürüyerek denizi geçtiler. Sular sağlarında, sollarında onlara duvar oluştu."(Çıkış 14: 21-22)

Tsunami ile açıklamak: Deniz dibinde meydana gelen patlama neticesinde oluşan tsunaminin etkisiyle ilk sular kuzeyden güneye yani kıvı denizinden hint okyanusuna doğru aktılar. Böylece kıvı denizinin dibi açıldı. İlk açılışında Hz. Musa ve kavmi karşı tarafa geçtiler. Arkasından yetişen Firavun ve ordusu, tsunaminin geri gelişinden habersiz onlar da açık deniz yatağına girdiler. Fakat karşıya geçmeye fırsat bulamadan dağlar gibi yükselen su dalgaları üstlerini kapatarak hepsini boğmuştur. (bkz. <http://www.kuranformu.com/forum/index.php?topic=5782.0>)

Barajlar ile açıklamak: Mûsâ'ya, bilgi birikimini kullanarak Nil nehri üzerinde barajlar kurması vahyedilir, sonra da su dağlar gibi parçalara ayrılır; yani yüksek barajlar yapılır. Bilinen en eski baraj İ.Ö. 2900 yılında Nil nehri üzerinde kurulmuş olan 15 m. yüksekliğindeki barajdır. Ayetlerden de anlaşıldığı üzere Mûsâ, Mısır'da kaldığı süre içinde esas niyetini saklayarak nehri barajlarla kesmiş, ovada kanallar oluşturmuş ve eski su yataklarını tarıma açmıştır. Bu nedenledir ki Firavun, "Bu altımdaki nehirler benim değil mi?" demektedir (Zuhruf/51-53). Daha sonra Mûsâ, kavmi ve Kiptilerden kendisine inananları yanına alarak buralardan geçirmiş, kendilerini takip eden Firavun ve ordusunu bu tarım arazilerine çekmiş, onlar arazide iken barajları yıkarak Firavun ve ordusunun boğulmasını sağlamıştır. (bkz.Hakkı Yılmaz, Tebyin-ul-kuran, Taha suresi)

Mevcut tabiat kanunları (sünnetullah) ile açıklamak: Med-Cezir olayı ile yarılıp açılmış olan deniz ve ortasında görünen toprak yoldan Musa'nın asası ile orayı işaret ederek karşıya geçildi. Med-Cezir sırasında deniz iki taraftan çekiliyor ve kara ortaya çıkıyor. Yani Musa ve taraftarları zaman zaman meydana gelen ve bilinen bir tabiat olayından yararlanmışlardır. (Bkz. Mevlana Muhammed Ali, K.Kerim tercümesi ve meali; Muhammed Esed, Kuran Mesajı; İhsan Eliaçık, Yaşayan Kuran meal/tefsir.)

Sembolik anlamda açıklamak: Deniz, insanları boğacak tehlikeyi arz eden "sosyal problemleri"; Firavun ve ordusu da "nefsi, şeytanı, insanların hak ve özgürlüklerin düşmanını" temsil etmektedir. Arkadan gelen bu orduya yakalanmamak için, önündeki sosyal problemleri çözmek gerekiyor. Hz. Musa'nın asası birinci derecede "aklı" temsil etmektedir. İnsanı boğacak kadar çoğalmış ve derinleşmiş olan sosyal problemlere, "akıl" denen asa ile vurursak, onlara akılcı bir yaklaşım yaparsak, onları çözüp insanlara güvenli yol açıp kurtuluş yakasına geçirebiliriz. "Asa"nın bir mucize, bir âyet, bir delil olduğundan hareket edebilirsek, o zaman 'asaya "bilgi" dememiz de mümkündür. İnsanlığı deniz gibi boğacak hale gelen sorunların üstesinden "bilgi" ile gelinebilir. Bilgi, o sorunların içinden güvenli bir yol açıp insanları kurtuluş yakasına geçirecektir. Kısaca şu şekilde formülleştirebiliriz: Akıl, bilgi, teknoloji ve tevhd inancı, Hz. Musa'nın 'asasının icra ettiği görevi yerine getirecektir. (Bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'an Tefsiri, 12/301-305.)

Olan bitenin özeti: Kulu "bittim" derse, Rabbi "yettim" der! Arkada firavun ve ordusu, önde deniz. Arkaya sıkışmış müminler topluluğu. Kulun gücünün bittiği yerde Allah'ın yardımı başlayacaktı. Yani rabbim bize mutlaka bir çıkış yolu gösterecek, işte onun tecellisi bu. Bu yardımın yetişmesidir mucize. Bunun nasıl olduğu, izahının nasıl olacağı, nasıl açıklanacağı, nasıl bir akli yorum getirileceği daha sonraki, ikincil bir meseledir. Bunu her türlü izah etmek mümkündür. Tsunami dalgalarıyla da izah etmekte mümkündür, denizde meydana gelmiş sismolojik bir hadise ile de izah etmek mümkündür. Tevrat'ın açıklamasında olduğu gibi karadan çok güçlü esen rüzgarların alçak suları yarması, kurutması şeklinde izah etmek mümkündür. Fakat nasıl izah ederseniz edin sonuçta Allah onlara bir çıkış yolu göstermiştir ve asil olanda budur. Hiç şüphe yok ki bu Musa kıssasında alınacak bir ders mutlaka vardır. Yani özetle Kur'an'ın dediği şu; Bunlar hikaye olsun diye anlatılmıyor, geçmişin masalları değil. Kur'an'ın tarihten kıssalar nakletmesinin sebebi tarih anlatmak değil, tarihten haber vermek değil. İnsanın önüne ibret sahnesi sermek, açmak ve ey insan ibret al, tarihin yasası değişmedi. Bu yasa aynen devam ediyor. Unutma her çağın bir firavunu vardır. Her firavunun da bir Musa'sı olacaktır. Unutma her firavun güce dayanır. Her Musa hakka dayanır. Ve yine unutma en sonunda Hakk güce galip gelir. (Mustafa İslamoğlu, Tefsirul Kur'an Tevilul Furkan)

- 45) Arz-ı mev'ûd tabiri Kur'ân-ı Kerim'de geçmemekte, ancak Hz. İbrâhim ve Lût'un "berekatli kılınmış" bir diyara ulaştırıldıkları anlatılmaktadır (Enbiyâ 21/71). Firavunların baskısı altında yaşayan İsrâiloğulları'nı Mısır'dan çıkarmakla görevlendirilen Hz. Mûsâ da, "Ey kavmim! Allah'ın sizin için yazmış olduğu arz-ı mukaddese giriniz ve arkanıza dönmeyiniz; sonra hüsrana uğrayanlardan olursunuz" demiştir (Mâide 5/21). Fakat İsrâiloğulları oraya girmek istememişler, bunun üzerine arz-ı mukaddes onlara kırk yıl haram kılınmıştır (Mâide 5/22-26). Bunun dışında Kur'an'da ayrıca, Tevrat'ta verilen sözün Zebur'da yenilediği, "arz"a iyi kulların vâris olacağı açıklanmış (Enbiyâ 21/105), Mısır'da zayıf düşürülen İsrâiloğulları'nın Allah tarafından "o yerde" hâkim kılınmak istendiği bildirilmiş (Kasas 28/5-6), İsrâiloğulları'na önceden verilen sözün gerçekleştirildiği ve sabretmelerine karşılık, hor görülüp ezilen bu milletin "berekatli kılınan topraklar"a vâris kılıldığı ifade edilmiştir (A'râf 7/137). (bkz. TDV İslâm Ansiklopedisi, Abdurrahman Küçük, „arz-ı mev'ûd“ md.)
- 46) Sina Yarımadası, Arap yarımadasının mısır ile birleştiği yerde bir üçgen oluşturan yarımada.
- 47) Başlarında peygamber olmasına rağmen köle ruhlu insanlardan oluşan İsrâiloğulları, hemen putlara tapanlara özendiler ve onlar gibi olmak istediler. (Bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, 7/283-287.) İnsanın kendinden aşağı bir şeye tapması veya önünde eğilmesi şaşılacak şeydir; aynı zamanda koyu bir cehaletin eseridir. İnsan hem bencil, hem de aceleci ve hırslı olduğu kadar, nankör ve unutkanı da.

İsrailoğulları'nın geçmişteki olayları, Allah'a yalvarıp yakarmaları, güvenip dayanmaları ve arkasından tecelli eden yardımı unutmak, insanı çarçabuk eski azgınlık ve çilgınlık bataklığına itebilir: O bakımdan nefsin sesine değil, aklın, tarihin, olayların ve hepsinin üstünde ilâhî uyarıların sesine kulak vermek kadar kurtarıcı, yönlendirici bir başka otorite düşünülemez. (bkz. Celal Yıldırım, İlimin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Araf 7/138-141)

- 48) Cehalet, "bilmemek"ten ziyade bildiğini tatbik etmemektir. Hz. Mûsâ kendilerine tek tanrı inancını öğretmesine rağmen, onu hafife almaları ve çok tanrılı dine meyletmeleri, cehaletin alâmeti olmaktadır. (Bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, 7/283-287.)
- 49) Allah'ın Hz. Musa ile sözleşmesinin anlamı, ona vahiy vermesidir. Tevrat'ı ona indirmekle vaadleşti demektir. Allah'ın, öğretimini yaparken gece vaktini seçmiş olması manidardır. Gündüz vakti herkes çalışmaktadır. Önemli olan geceyi değerlendirmektir. Gecede de yapılacak çalışmalar vardır. İlim gece sakinliğinde daha rahat yapılır. Hz. Musa Rabbinin nurunu gece vakti gördü. Hz. Peygamber Mescid-i Ha-râm'dan Mescid-i Aksâ'ya gece yürütüldü. Kur'an gece indirildi. Allah Hz. Lût'a gecenin bir vaktinde memleketini terketmesini söyledi. Demek ki, peygamberlerin hayatlarında yer alan önemli olayların meydana geliş anı gecedir. Gece nafile ibadete daha müsaittir. Gündüz vakti meşguliyet anı olduğu için, geceleyin nafile ibadet yapılmasına Allah, Müzemmil 73/6-7'de işaret etmektedir. (Bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri)
- 50) Böylece Allah'ın görünmeyecek olduğuna bizzat şahit olanların ilkiydi. Gözler O'nu görmez, O ise gözleri görür; O, lütuf sahibidir, her şeyden haberdardır. (En'âm 6/103). Günümüzde de, "Bana Allah'ı göster inanamım!" gibi isteklerde bulunmaktadır. Biz ne sevgiyi ne korkuyu ne de aklımızı görürüz, ama eserleriyle onların var olduğuna inanırız. Allah'ı da zâtı itibarıyla göremeyiz, ama eserleriyle O'nun var olduğuna inanırız. (bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, 7/291-294)
- 51) Samiri eski Mısır dilinde "yabancı" anlamına gelen shemer kökünden bir sıfat-isimdir. Dolayısıyla Samirî, Hz. Musa'ya o dönemde katılan binlerce Mısırlıdan birisi olmalıdır. Sâmirî'nin, İsrâiloğulları'nı Mısırlılar'dan almış oldukları ziynet eşyalarından buzağı şeklinde bir put yapmaya ve buna tapınmaya ikna ettiği belirtilmektedir. Ayrıca Mûsâ'nın Sâmirî'ye amacının ne olduğunu sorduğu, Sâmirî'nin de şu cevabı verdiği bildirilmektedir: "Ben onların görmediklerini gördüm, bu yüzden elçinin öğretilerinden bir tutam alıp fırlattım. Nefsim beni böyle yapmaya sevketti". Bunun üzerine Hz. Mûsâ Sâmirî'ye, "Defol git!, artık hayatın boyunca 'Bana dokunmayın!' diyeceksin; ayrıca seni kaçıp kurtulamayacağın bir ceza günü beklemektedir" diyerek bedduada bulunmuştur (Tâhâ 20/95-97). (bkz. Mahmut Salihoğlu DIA; Samiri mad.)
- 52) Köle ruhlu insanlara ya da kölelere fikirleri sorulmadığından, taraf olarak antlaşma yapılmaz, hiçbir şeye hukukî mânada imza attırılmaz. Çünkü onların hiçbir hukukî şahsiyetleri yoktur. Allah onlarla antlaşma yaparak hukukî şahsiyet kazandırmakta, haklarını savunma alışkanlığını ve şahsiyetinin kazandırmaktadır. Bağımsız hareket eden, bağımsız kararlar alabilen ve bağımsız olarak antlaşmalara katılabilen bir topluluk olarak onları yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bağımsız topluluk haline gelip bağımsız devlet kurabilmenin en önemli olanı, antlaşmalara imza atabilmek ve o antlaşmaların gereğini yerine getirebilmektir. (Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, 5/489-491). Biz İsrail oğullarından şöyle söz almıştık: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyeceksiniz, anaya-babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz. İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekatı verin!" Sonra siz, pek azınız hariç, döndünüz; hala da yüz çevirip duruyorsunuz. (Bakara 2/83) „Size verdiğimiz şeyi kuvvetle tutun, dinleyin! (demiştik). "Dinledik ve isyan ettik." dediler“. İştittik, mesajı algıladık ama isyan ettik dediler. (Bakara 2/93) Tabii ki aynen böyle söylemediler. Bunu hal diliyle söylediler. Eylemleri böyle söyledi. Yoksa elbette hiç kimse; iştittik ey Allah'ım sana isyan ettik demez. Ama Allah eğer mesajı gönderir, mesajı algılar da bir toplum o mesajı hayatına koymazsa, aynen onun bu tavrını, iştittik ve isyan ettik demiş olarak görüyor. Aynı tavır ümmet-i Muhammed içinde geçerli. Eğer Ümmet-i Muhammed de Allah'ın gönderdiği ilahi mesajı alır, ama o mesajı hayata uygulamazsa aynen Allah'a şöyle demiş olur. Ya rabbi..! İştittik ve isyan ettik. (Mustafa Islamoğlu, Tefsirul Kur'an Tevilul Furkan, Bakara suresi ayet 93) İsrailoğullarından söz alınması: Bakara 2/63; Nisa 4/154; Araf 7/171.
- 53) Putlar çeşit olarak çok fazla olmakla beraber, genel olarak ikiye ayrılabilir: **1)** İnsan, hayvan veya bunların karışımı bir şeklin; içinde bir sembolü, bir ruhu, bir örnekliliği temsil ettiği anlayışıyla ağaç, taş ve madenden yapılarak, temsil ettiği varsayılan sembolün kutsanması biçimindeki putçuluk. **2)** Herhangi bir şekil düşünmeksizin kafalara, gönüllere, kalplere dikilen veya tâbi olunan putçuluk. Bu tür putperestliğin görüntüsü daha moderndir. Birinci maddede ele aldığımız putçuluk olayında putlar, tapanların nazarında tabiat üstü yüce bir gücü ve kuvveti temsil ettikleri için, putperestler bu güç ve kuvvetin, tapındıkları putlarda gizli olduğuna inanırlar. Bu bağlamda her putun veya putçuluğun ilgili bulunduğu bir efsânesi vardır. Bu putların bir kısmı iyiliği, bir kısmı şerri vs. yi temsil eder. Eski Mısır'da öküzlere, ineklere, kedilere, leyleklere, timsahlara, farelere, su aygırlarına tapılmıştır. Öyle anlaşılıyor ki, bazı hayvanların zararından kaçınmak ve korunmak için o hayvanlara tapılmış, bazıları da üstün özellikler vehmedilerek kutsallaştırılmıştır. (bkz. Ahmed Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri, Put ve Puta tapma mad.). Bakara (boğa/inek/öküz/buzağı) eski çağların mülk, iktidar, mal, para, zenginlik, güç tanrısının sembolüydü. "İneği kesmek" veya "altından buzağı yapmak" gibi deyimler hep bununla ilgilidir. İsrâiloğulları'nın buzağıya tapmalarına Kur'an-ı Kerim'in başka yerlerinde de atıf yapılmakta (Bakara 2/51, 54, 92, 93; Nisâ 4/153; A'râf 7/148, 152). Haberin olsun; halis (katıksız) olan din yalnızca Allah'ındır. O'ndan başka veliler edinenler (şöyle derler:) «Biz, bunlara bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye ibadet

- ediyoruz.» Hiç şüphesiz Allah, kendi aralarında, hakkında ihtilaf ettikleri şeylerden hüküm verecektir. Gerçekten Allah, yalancı, kâfir olan kimseyi hidayete erdirmez. (Zümer 39/3)
- 54) Onlar hakikati örtmeleri, inkarları sebebiyle kalplerine inek yavrusu iştirildi, buzağının sevgisi iştirildi. buzağı kalplerinde taht kurdu. Bir şeyin kalpte taht kurması gönlü ona vermek demektir. Gönülde taht kuruyorsa, gönülde iktidarı ona vermiş oluyor demektir. Onun için kimin gönlünde iktidarın ne olduğuna bakmak isteyen onun gönlünde neyin taht kurduğuna baksın. Doğrudan tapınmadıklarını, altın buzağı heykeline tazim, saygı ve perestij gösterdikleri için vahiy bunu bir tapınma olarak takdim ediyor. (Mustafa Islamoğlu, Tefsirul Kur'an Tevilul Furkan, Bakara suresi ayet 93). „Bazı insanlar, Allah'tan başkalarını O'na denk tanrılar edinirler; onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri çok daha fazladır.“(Bakara 2/165) „Onların çoğu ortak koşmadan Allah'a iman etmezler.“(Yusuf 12/106)
- 55) Fakat biz o kavmin ziynet eşyalarından birtakım ağırlıklar yüklenmiş, sonra da onları atmıştık; aynı şekilde Sâmîrî de atmıştı (Taha 20/87). Demek ki buzağı tanrısı haline getirdikleri süs eşyalarını Mısırlılar'ın, yani Firavun'un tuttuğu yandaşlarının süs eşyalarından aldılar. Hz. Mûsâ onların bu sapkınlıklarını sorgularken, "Dediler ki: 'Biz sana olan vaadimizden kendi kudret ve irâdemizle dönmedik" (Tâhâ 20/87). Öyle anlaşılıyor ki Sâmîrî, Hz. Musa'dan sonra İsrâiloğulları'nı iyice etkileyip onların puta tapmalarını sağlamıştı. İsrâiloğulları'nı şu sözleriyle etkilediğini görüyoruz: "İşte bu buzağı, sizin de Musa'nın da tanrısıdır, fakat o bunu unuttu" (Tâhâ 20/88). (Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, 7/305-310) Samiri bunu söylerken aynı zamanda Musa'nın sarayda yetişmiş bir prens olduğuna da bir gönderme yapıyor. Yani „onun da tanrısıydı ama o unuttu.. Mısır'daki Firavun sarayının, iktidar ve servet sembolü olarak kullandığı boğa figürü ile temsil edilen tanrıyı unuttu da gitti görünmez bir Tanrı'yı Sina dağının yamaçlarında arıyor. Hâlbuki önceden bizim tanrımız buydu „demeye getiriyor. (İhsan Eliacık, Tek Çeşit yemek ve “Samirî'nin Buzağısı” Makalesi)
- 56) Hz. Hârun, onlara öğütlerde bulunmuştu. “Ey kavmim! Bununla imtihan edildiniz. Sizin gerçek Rabbiniz Rahman olan Allah'tır. Gelin bana uyun ve emrime itaat edin” demişti. İsrailoğulları, Hz. Hârun'u dinlemediler. “Musa, bize dönüp gelinceye kadar, biz o buzağıya tapmaya devam edeceğiz” (Tâhâ 20/91-92). Musa kızgın ve üzgün şekilde kavmine dönünce, “Benim arkamdan ne kötü şeyler yapmışsınız!” dedi. “Rabbinizin emrini beklemeyip de acele mi ettiniz?” Levhaları bıraktı, kardeşini başından tutup kendisine çekti. Harun, “Ey anamın oğlu,” dedi. “Bu millet beni zayıf buldu da sözümü dinlemedi. Az kalsın beni öldürüyorlardı. Bana kızıp da düşmanları sevindirme; beni zalimler guruhuyla bir tutma.” (Araf 7/150). Mûsâ, Harun'u sorguladıktan sonra, Tâhâ sûresinin 95. âyetinde Sâmîrî'yi de sorguladı. Sâmîrî'nin sorgulamasına geçmeden önce de, A'râf sûresinin 151. âyetindeki af dileme duasını yaptığı anlaşılmaktadır. Musa'nın bir öz eleştirisi yaptığı söylenebilir. Her iki peygamber de kendini burada suçlu görmektedir. (bkz, Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri,7/313-315)
- 57) Yetmiş sayısında da kırk da olduğu gibi bazı hikmetler olabilir. Yetmiş sevap, yetmiş kat, yetmiş bin hicap gibi. Bir bakıma çokluğun sembolü olan bu ifade Tevbe Suresinin 80. âyetinde de “onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de Allah onları affetmeyecektir” şeklinde bu anlamda kullanılmıştır. (Cemal Külünkoğlu Meali, Araf 155. Ayet Açıklaması)
- 58) Allah Neden yetmiş adamı seçip getirmesini emretmiştir? Bu sorunun cevabını verebilmek için A'râf sûresinin 151. âyetine bakmak gerekiyor. Ama 155. âyetin sonunda genel bir af dilemenin olduğuna şahit oluyoruz. İki kişi için af duası yapmak yerine, umum için af dilemenin daha doğru olacağının eğitimi verilmektedir. (Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, 7/320-324.)
- 59) “İnsanlar, (sadece) "İman ettik" diyerek, sınamadan bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun, onlardan öncekileri sınadık; Allah, gerçekten doğruları da bilmekte ve gerçekten yalancıları da bilmektedir” (Ankebut 29/2-3). Andolsun, biz sizi biraz korku, açlık ve bir parça mallardan, canlılardan ve ürünlerden eksiltmekle imtihan edeceğiz. Sabır gösterenleri müjdele. (Bakara 2/155)
- 60) Allah'ın, Mısır'dan çıktıktan sonra Sina Çölü'ndeki yolculuk günlerinde İsrailoğulları'na “menne ve selvâ” (kudret helvası ve bildircin) bahşetmesine ilişkin atıf buradan başka Kur'an'ın iki yerinde daha geçmektedir (Bakara 2/57 ve Araf 7/160). Arap dili uzmanlarına göre, menne tabiri yalnızca, bazı çöl bitkileri tarafından salgılanan tatlı, sakızimsi bir madde için değil, fakat aynı zamanda elde etmek için herhangi bir çaba göstermeden bir “lütuf ve ikram olarak” insana bahşedilen şeyleri ifade için de kullanılmaktadır. Bunun gibi, selvâ tabiri de, sadece “bildircin” anlamında değil, aynı zamanda, “mahrumiyetten sonra insanı doyuran, mutlu eden şey” anlamında da kullanılmaktadır (Kâmûs). Bunun içindir ki, bu iki terim bir arada, deyimsel olarak, Allah'ın Hz. Musa'nın halkına emek ya da çabalarına karşılık olmaksızın kendiliğinden bahşettiği rızıkları, nimetleri ifade etmektedir. (Muhammed Esed, Taha 80. Ayet Açıklaması)
- 61) Allah Musa'ya belli bir taşın suyu ile vurmasını emretmişti de mucizevi bir şekilde oradan su fişkırmıştı, ya da su kaynağı bulunan bir dağa doğru yürümesini buyurmuştu. (bkz. Mevlana Muhammed Ali, K.Kerim tercümesi ve meali s.30) Toplumunu Musa'dan su talep ettiğinde ona; asanla taşın suyu vur diye emrettik. Bunun üzerine taştan 12 su gözü fişkırdı ve bu sayede herkes nereden içeceğini öğrenmiş oldu. (Araf 7/160) Hz. Yâkub'un on iki oğlu vardı. On iki oğuldan, on iki ailenin oluşturduğu gruplar teşekkül etmiştir. herkes kendi geçim kaynağını bilecek, başkalarının kaynağına tecavüz etmeyecektir. Mûsâ, su sıkıntısının nelere mâlocağını Mısır'dan Medyen'e kaçığında Medyen suyunun başında görmüştü. Bu konuda tecrübesi vardı. (Kasas 28/23-25).

- 62) Gıdalarını dualarla elde etmek isteyen bu insanlar, hiç çalışıp kazanma derdinde değillerdir. Toprağı kazmadan, ihya etmeden ondan çeşitli mahsuller istemektedirler. (bkz. Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri,1/465-468.)
- 63) Yani, "Özgürlüğünüzü, Mısır'daki esaretiniz sırasında yaşadığınız anlamsız rahatlığa değiştir miydiniz?" (Muhammed Esed, Bakara 61. Ayet Açıklaması)
- 64) 'Özgürlüğün riskine' katlanamayıp, 'hür ve bağımsız olacağız diye böyle çöllerde sürünmektense tekrar eski kölelik günlerine dönmek daha iyi' diye düşünürler ve Musa'yı yarı yolda bırakıp dönmek isterler. (R. İhsan Eliaçık, Tek Çeşit yemek ve "Samiri'nin Buzağısı" makalesi)
- 65) Arılar ile sinekler arasındaki farkı hatırlatmak gerekir. „Sen rabbinle git ikiniz harb edin biz işte burada otururuz.“ diyenler sinek olmaya taliptiler, arı olmaya değil. Onun için bal yapmak gibi bir niyetleri yoktu. Bal yapmak için çiçek çiçek dolaşmak gerekiyordu. Çalışmak gerekiyordu, koşmak ve terlemek gerekiyordu. Onlarsa, siz bal yapın biz yiyelim diyen sinekler gibi idiler. Ganimetçiydiler. Başkalarının yaptığı bala konarlardı yemek için. Onun için de mikrop taşırlardı. Hastalığı hep oradan oraya yayarlardı. Sadece bala konmaz sinekler. En pis şeylere de konarlar. Çünkü kimlik ve kişilikleri yoktur. Bal arısıyla sinek arasındaki fark işte budur. (Mustafa İslamoğlu, Tefsirul Kur'an Tevilul Furkan, Maide suresi ayet 24)
- 66) Eğitici, eğitimindeki başarısından ümidini kesse bile toplumdan ayrılamaz, onları eğitimsiz bırakamaz ve eğitim faaliyetini kesintiye uğratamaz. Yüce Allah, peygamberlerine karşı gelip rablerinin emirlerini dinlemeyen bu âsi ruhlu toplumu cezalandırırken girmelerini istediği mukaddes toprakları onlara haram etti. Kırk yıl, buldukları topraklarda başı boş dolaşmaları kararını verdi. Kırk sene ferdin hayatı için bir olgunluk yaşı olduğu gibi (Ahkaf 461/5), aynı zaman dilimi, bir neslin yok olup yerine yeni bir neslin yetişmesi için de yeterli bir zamanı ifade etmektedir. Yeni neslin kırk yaşına gelmesi, bir önceki neslin yerini alması, gerekli olan değişimi yapmaya yeterli olmalıdır. Çölün hür havasında büyüyen nesil, elbetteki baba neslinden daha bağımsız, inisiyatif kullanmakta daha cesur olacaktır. (Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri,5/524-526.)
- 67) bkz. TDV İslâm Ansiklopedisi, Ömer Faruk Harman, „Musa“ md.
- 68) Bakara kelimesi aslında yarmak anlamındadır. Sığır cinsinden hayvanlar, toprağı sürüp yarmak için kullanıldığından bu ismi almışlardır. (bkz. Ahmed Kalkan, Kavram Tefsiri, Bakara ve Icl mad.)
- 69) İşte şimdi gerçeği söyledin hakkı bildirdin cevabını verenler ineğe saygı duruşunda bulunanlar olmayabilir. Aksine onların içinde çok az da olsa bu sapıklığı fark edip buna karşı çıkan ve onlara karışmayıp dışarıda duran bir avuç insan olabilir. Yani Hah..! şimdi ey Musa bunların yaptığı bu terbiyesizliği, bu şirki ortaya çıkardın. Zaten biz de bunu arzuluyorduk. Dercesine, şimdi gerçeği bildirdin diyenlerin ineğe saygı duruşunda bulunanlar değil, bir avuç onlar dışında ki samimi müminler de olabilir. (bkz. Mustafa İslamoğlu, Tefsirul Kur'an Tevilul Furkan, Bakara suresi)
- 70) İsrailoğulları Mısır'da köle olarak kaldıkları süre içinde monoteist (tevhid) dininden kopmuş ve Mısır'da geçerli olan inançlara yönelmişti. Burada bir yandan Firavunlara kölelik yaparken, diğer yandan da buzağıya tapmaya başlamışlardı. Buzağıya tapma, Kenan, Mısır ve çevre bölgelerde çok yaygındı. İsrailoğulları Hz. Yusuf'un ölümünden sonra Kiptilere esir olunca, yöneticilerinden bu kötü geleneği öğrendiler. Hz. Musa, onları bu çifte kölelikten kurtarmak üzere gönderilmişti. Mısır'dan çıkış sürecinde birinci tip kölelikten kurtulmuş olmakla beraber, ikinci tip kölelik onların peşini bırakmamıştı. (Bkz. "Bakara" "Kutsal İnek" Simgesi - Kadir Canatan)
- 71) Bkz. Mustafa İslamoğlu, Firavun'un büyücüleri makalesi
- 72) Bkz. Mustafa İslamoğlu, Hayat Hicret'tir makalesi
- 73) Mustafa İslamoğlu, Tefsirul Kur'an Tevilul Furkan, Maide suresi